

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель. Поетика.- М., 1957. - С. 48.
2. Арутюнова Н. Д. Теорія метафори. - М.: Прогресс, 1990. - С. 28 - 38.
3. Блек М. Метафора. Теория метафори. – М., 1990. - С. 416.
4. Гусев С. С. Наука і метафора. – Ленінград, 1984. - С. 104 – 119.
5. Гегель. Лекції по естетике. – Сочинения, Т. XII. - М., 1938. С. 418.
6. Коцюбинська М. Х. Образне слово в літературному творі. Питання теорії художніх тропів.- К.: Вид-во Аккад. Наук УРСР, 1960.- С. 23-41.
7. Перебийніс П. Чотири вежі. Лірична диалогія. Том 1. – Київ: Ярославів вал, 2004 - С. 137, 254, 217.
8. Перебийніс П. Чотири вежі. Лірична диалогія. Том 2. – Київ: Ярославів вал, 2004 - С. 24, 29, 55, 102, 142.
9. Налимов В. В. Вероятностная модель языка. - М., 1974.- С. 116 – 134.
10. Огурцов А. П. Этапы интерпретации системности научного значения. – В кн.: Системные исследования: Ежегодник, 1974. - М., 1974. - С. 156.
11. Потебня О. О. Естетика і поетика слова: збірник. – К.: Мистецтво, 1985. - С. 9.
12. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. – М.: Наука, 1986. - С. 21.

In the article the basic aspects of metaphorical of image are probed in the poetries of P. of M. of Perebiynosa. The criteria of metaphorical of comparison, types of metaphor in the system of tropes and relation of them to the value, degrees of metaforizacii, functions and classifications of study of metaphor, are reflected.

І.В. Гайдаєнко

СЕМАНТИЧНА ОСНОВА КОНЦЕПТУ "СЛУХ" У ТВОРАХ М. КОЦЮБИНСЬКОГО

У статті досліджуються семантичні особливості концепту "слух" у творах М.Коцюбинського, представленого лексикою на позначення слухових відчуттів.

Ключові слова: семантика, концепт, лексема, слух, звук, аудіоназва, образ.

Розвиток сучасного українського мовознавства характеризується посиленням інтересом до семантичних особливостей як лексичних, так і ментальних одиниць, що "відбивають складні стосунки мови і мислення" [10,7]. Такі дослідження уможливають розкриття глибинних процесів породження й сприйняття мовлення, що дозволяє виявити основні закономірності, "шляхи розвитку всього словникового складу української мови від його початку до сучасного стану. Більше того, ми повинні знати причини творення кожного слова, час його виникнення... зміни значень і відтінків значень" [11, 271]. У центрі такого вивчення знаходиться процес творення слова, його семантична структура, пов'язана з предметами і явищами об'єктивної дійсності, які людина сприймає, осмислює й оформляє в мовний потік.

Пізнання людиною світу починається із сприйняття довкілля за допомогою: зорових, слухових, дотикових, смакових і нюхових відчуттів. Предмети та явища, що оточують нас, впливають на органи чуття, у результаті чого в нашій свідомості виникають уявлення. Деякі уявлення – це наочні образи дійсності, що можуть відновлюватися в пам'яті, інші – це ті уявлення, які виникли на ґрунті перетворених відчуттів. Відомий польський мовознавець В.Дорошевський писав: "У кожний момент нашого життя ми щось бачимо, чуємо, чогось торкаємося, відчуваємо запахи, смаки, тому природно, що в нас виникає інтерес до форм нашого контактування" [2, 17].

Про багатства навколишнього світу, про звуки і фарби, запахи і температуру ми дізнаємося завдяки нашим органам чуття. З їх допомогою людський організм отримує у вигляді відчуттів різноманітну інформацію про стан зовнішнього та внутрішнього оточення. Як зазначає А.Петровський: „Відчуття – це психологічний процес відображення окремих властивостей предметів і явищ матеріального світу, а також внутрішніх станів організму при безпосередній дії подразників на відповідні рецептори" [9, 117].

Органи чуття – це єдині канали, якими зовнішній світ проходить у людську свідомість. Вони завдяки мовним засобам дають можливість людині відтворювати ментальний образ світу. За допомогою процесу сприйняття ми виявляємо не окремі властивості предмета чи явища, а риси цілого, тому це не пасивне копіювання миттєвого впливу, а творчий процес пізнання. Наука, що вивчає процеси відчуття називається органолептикою. Словник української мови дає таке визначення

терміна: „Органолептика – дослідження, визначення якості чого-небудь (ліків, харчових продуктів і т. ін.) органами чуття (зором, нюхом)” [8, III, 131].

За допомогою органів чуття людська свідомість відображає реальну картину світу, і на цій основі виникає певне поняття.

Вартим уваги щодо проблеми відображення дійсності є висловлювання О.Білецького: “Зовнішній світ, тобто світ живої природи, що нас оточує, і мертвої природи, нами створеної, ми пізнаємо за допомогою наших п’яти відчуттів і, говорячи про нього, користуємося словами, що передають наші відчуття. Далеко не всі вони рівномірно піддаються словесному вираженню. Непередавані і такі прості, всім і кожному знайомі враження (смак, запах): не передати в словах творіння, а втім, спроби це зробити одвічні і навряд чи коли-небудь припиняться” [1, 443]. Іноді одні риси образу, який ми сприймаємо, виступають виразніше, ніж інші. Часто вони переплітаються, взаємодіють, поєднуючи зір і слух, запах і смак, дотик і смак. Таким чином, слово виступає основною ланкою у формуванні окремих понятійних систем, що віддзеркалюють зв’язок концептів з довкіллям. Це доводить, що мова не просто засіб вираження готової думки – вона виступає засобом її створення, а чуттєвий образ є початковою ланкою мислення.

Антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ уможливує поєднання особистісного чинника формування людини та специфіки її мислення, що впливає на формування ментальних концептів, а отже й на її вербальне мовлення. Про антропоцентричний підхід слушно зауважує Т.Цив’ян: “Антропоцентричність моделі світу реалізується в її орієнтації на людину, яка, в свою чергу, орієнтує своє життя на модель світу” [12, 11]. Саме цим визначається вагомість питання про роль антропологічних чинників у художньому тексті. Однак ступені дослідження формування й функціональності концептів та лексичних пластів сучасної української мови, що входять до них, різні. До малодосліджених концептів та лексики, що відбиває їх смисл, належить "слух". Органолептичні види чуттєвого пізнання світу сформувалися в процесі довготривалої еволюції людини в умовах праці та взаємодії з довкіллям й утворили складну концептуальну систему.

Означена система включає в себе багато різних підсистем, лексико-семантичних мікроструктур. Вона як єдність певним чином усталена, ще не достатньо вивчена організація концептів. Вияв і розкриття відношень у такій системі є актуальним завданням сучасної лінгвістики, оскільки "семантична сторона мови складає частину її структури і визначає її якість так само, як звукова система мови, її граматичний устрій або словниковий склад" [7,10].

Зважаючи на відкритий характер і практичну неосяжність словникового складу мови, аналіз, як правило, проводиться на обмеженому матеріалі, що виділяється в результаті семантичного або тематичного членування лексики.

Одним із шляхів дослідження системності лексики є вивчення слів, що презентують концепт у мові та виступають "засобом доступу до концептуальних знань" [10,78], бо "мовна номінація – це ключ, який "відкриває" таким чином концепт як одиницю мисленнєвої діяльності й уможливує користування ним у мисленнєвій діяльності" [10, 79], і визначення їх внутрішньої організації та зовнішніх зв’язків.

Лінгвістами досліджувалися різноманітні групи лексики, що відбивають ментальність нашого народу. Серед них слова, що виражають значення різноманітних концептів: назви кольорів (А.Критенко), назви часових понять (М.Кочерган), назви спорідненості і свояцтва (А.Бурячок), назви одиниць виміру і ваги (В.Винник), назви вишивальних технік (І.Зінченко), назви лікарських рослин (М.Фещенко), назви руху (Т.Орлова), одоративна лексика (В.Дятчук), назви доріг (С.Сірик).

Концептосфера "відчуття", яку серед інших представляє і концепт "слух", характеризується активністю вживання, багатством семантичної наповненості. Назви цієї групи концептів досить часто використовуються в процесі спілкування. Концепти, що сформувалися у свідомості людини як модель відображення світу, виражаючи відчуття, передають якість смаку, запаху, дотику, слуху і зору, тому для кожного члена суспільства вони є життєво необхідними. Проте особливості семантики концептосфери "відчуття" лінгвістами майже не розглядалися. Можна назвати лише поодинокі, надруковані в мовознавчих збірниках невеликі розвідки, автори яких так чи так торкалися лексики, пов’язаної з відчуттями. Серед таких праць слід назвати статті М.Білоус, А.Висоцького.

Системне вивчення семантичних особливостей шару лексики, що є виразником досліджуваної концептосфери, цілком на часі. Певний науковий інтерес викликає те, що група лексики, яка є виявом фреймів, сценаріїв концептосфери "відчуття", відбиває історичний розвиток українського народу та його мови, тобто відтворює його менталітет. Ці чинники й зумовили вибір теми статті та визначили її актуальність.

Метою публікації є дослідження семантичних особливостей концептосфери "відчуття",

зокрема концепту "слух", представленого відповідними лексемами, що функціонують у творах М.Коцюбинського.

Для аналізу ми обрали групу лексики, що відбиває концепт "слух", оскільки вона є однією з найчисельніших у досліджуваних текстах.

Звукова, семантична й синтаксична організація прозових творів перебуває в нерозривному зв'язку з образною системою та ідейно-смісловим змістом творчості письменника. Саме з цих позицій ми розглядаємо художні засоби, що беруть участь у формуванні звукової ментальної образності. Його твори досягають високого ступеня експресивності, художньо-емоційного сприйняття, завдяки цілій системі конкретно-чуттєвих образів, покликаних відтворити реальну картину світу навколишніх звуків.

Для зображення картин природи автор знаходить найвиразніші мовні барви, і йому вдається схопити майже непомітні її відтінки, вловити ледь чутні шуми. У новелі "Intermezzo" автор занурюється у внутрішній світ ліричного героя, прагне передати почуття, настрої, зміни психічного стану через зорові сприйняття героїв навколишнього світу. Природа в новелі в усій своїй розмаїтості й багатогранності – виразне тло, яке "висвічує" постать ліричного героя. Численні слухові образи слугують для найточнішого відтворення внутрішніх процесів, що відбуваються в душі героя. Опинившись серед чарівної природи, ліричний герой не лише вслухається в її тишу, яка озивається безліччю незвичайних звуків, а підсвідомо осмислює те, що сприймає, наприклад: *"Тепер я бігаю в поле й годинами слухаю, як в небі співають хори, грають цілі оркестри. Вночі прокидаюсь, сідаю на ліжку й напружено слухаю, як щось свердлить мій мозок, лоскоче серце і тремтить біля вуха чимсь невловимим"* (М.Коцюбинський, 274).

Щоб найточніше передати звуки природи, їх сприйняття людиною, письменник використовує в переносному значенні слова, що є компонентами концепту "слух", і можуть бути сприйняті не лише органами слуху, а й зору та дотику, наприклад: *"Блискають тільки гострі, колючі звуки, і дрібно сиплется регіт на металеву дошку, як шріт"* (М.Коцюбинський, 205). Зустрічаємо також фізичне опредмечення звуків, наприклад: *"Вітер набива мені вуха шматками звуків"* (М.Коцюбинський, 269). Тобто відзначаємо явище синкретизму, коли семантика одного концепту накладається на інший.

Часто М. Коцюбинський вдається до ситуативного опису. Змальована ним картина сприймається як правдоподібна, бо чітко проводяться асоціації, осмислюються предмети, явища, використовуються доречні слова для їх вираження. Нас зовсім не дивує те, що *"просто під ноги лягла співуча арфа й гуде на всі струни"* (М.Коцюбинський, 270), що *"десь збоку вогко підпадьомкає перепел, бренькнула в житі срібна струна цвіркуна"* (М.Коцюбинський, 272).

Краса й незвичайність природи підсилюється метафорами, порівняннями, фонетичними засобами виразності, що впливають на особистість, формують її духовний світ, наприклад: *"Над всім панує тільки ритмічний, стриманий шум, спокійний, певний у собі, як живчик вічності"* (М.Коцюбинський, 270).

Ускладнюються, нашаровуються асоціативні враження ліричного героя, за допомогою концепту "слух", що виражається словами, наприклад: *"А згори сипле та й сипле... витрушує душу з дзвіночків, струже срібні дошки і свердлить крицю, плаче, голосить і сіє регіт на дрібне сито"* (М.Коцюбинський, 273). Окрім того, влучна інструментовка цих рядків на приголосні **в**, **р**, **с** допомагає надзвичайно яскраво створити звукову сторону описуваного явища.

Уміло відображає письменник характер та ставлення героя до людей, уводячи до його мовлення "непривабливі" слова, метафори, епітети, наприклад: *"А вдень я здригався, коли чув за собою тінь від людини, і з огидою слухав ревуці потоки людського життя, що мчали назустріч, як дикі коні з усіх городських вулиць"* (М.Коцюбинський, 266). Слова *чув*, *слухав* виступають смисловою доміантою в наведеному прикладі.

Природа в оповіданні "Дорогою ціною" змінюється залежно від обставин, у яких діє герой, від його настрою. Дієвість пейзажу, його активна роль у творі досягається насамперед завдяки використанню персоніфікації та яскравих і точних епітетів, метафор, елементами яких є слухові назви, що увиразнюють, конкретизують сказане, створюють яскраві метафоричні образи, викликають відповідні асоціації, наприклад: *"Що не кажіть, а він живий, той вітер. Він летить іздалеку, понад тихими селами і забирає по дорозі, всичує в себе і тишу села, і клеїт міста, шемрання темного лісу, дзюрчання вод і дзвін стиглого колоса"* (М.Коцюбинський, 181). Слухові назви у цих реченнях виконують основну смислову роль.

Напружений стан героїв, коли Остап із Соломією чують найменший шурхіт, автор описує, послуговуючись назвами *шелестить*, *тихо*, *хрусне*, вираженими різними частинами мови, наприклад: *"В плавнях було тихо, як у лісі, лиш горюю шелестіла куня, раз в той бік схилиючись, раз*

в *інший*” (М.Коцюбинський, 153). Лексеми в наведеному прикладі відображають протистояння в природі, що відбиває душевні переживання героя.

Картини зображення наростання шторму відзначаються незвичною свіжістю барв, що безперервно змінюються багатством звуків, оригінальністю тропів, які відбивають найнесподіваніші асоціації спостерігача. Письменник виявив високу майстерність у користуванні засобами синтаксичної організації художньої мови. Так, стилістичний прийом градації передає наростання бурі на морі, відтворює драматизм подій, наприклад: *“Монотонний, ритмічний гомін хвиль перейшов у бухання. Спочатку глухе, як важке сапання, а далі сильне і коротке, як далекий стріл гарматний”* (М.Коцюбинський, 185). Щоб передати шум від хвиль моря, автор використовує порівняння: *“Разом з піском хвиля викидала зо дна моря на берег каміння і, тікаючи назад, волікла їх по дну з таким гуркотом, наче там щось велике скрекотало зубами і гарчало”* (М.Коцюбинський, 185). У наведених прикладах домінантними в смисловій структурі речень виступають первинні та вторинні аудіо назви, що несуть на собі основну семантику тексту.

Якщо море письменник відображає бурхливим, гуркотливим, то річки та струмочки тихо дзюрчать, поєднуючись з лісовими звуками, вказуючи на меланхолічний стан героїв, наприклад: *“Десь весело дзюрчить струмок, у промені сонця грає роєм мушва; якесь шепотіння, якись вечірні лісові звуки долітають до чутного вуха”* (М.Коцюбинський, 54); *“І знов усе стихло; тільки сполохана річка, гойдаючись у своїх берегах, мелодійним хлюпанням жалілась жовтому пісочкові на докучливих гостей”* (М.Коцюбинський, 43). І навпаки, розмову, незначну суперечку автор порівнює з журливою річкою, наприклад: *“Щось було тихе, покірне в тих скаргах, наче річка журлива дзвеніла по дрібних камінцях”* (М.Коцюбинський, 230). Назви слуху, введені в тканину тексту, є яскравим доказом високої майстерності М.Коцюбинського в змалюванні картин природи, що відсвічує особистісне ставлення автора та його героїв до реальної картини світу, вимальовує їх почуття.

Великої майстерності досягає письменник у побудові фрази, у звуковій організації мови. Цілком слушно зауважує Н. Калениченко, що у творі *“Дорогою ціною”* *“Коцюбинський уміло використовує внутрішню ритмомелодію мови, темп якої у нього завжди співзвучний настроям, переживанням, подіям, що змальовуються у творі [3, 78].*

Автор у своїх текстах відтворює не лише звуки рідної природи, але й передає різноманітні звукові вияви, властиві тваринному світові, птахам та комахам, що найчастіше досягається використанням дієслів на позначення слуху, рідше іменниками, прислівниками. Наприклад: *“Тільки пташки щебечуть – розлягаються та верхів’я лісове шепотить* (М.Коцюбинський, 499); *“Загегали дикі гуси, простуючись кудись високо під необмеженим небом, заспівав над нивою жайворонок, зашумів вітер”* (М.Коцюбинський, 21).

Психологічне напруження в душі героїв передається й передчуттям птахів, тому письменник уживає слова **шум, галас, верещати** на позначення їх неспокою, метушні, наприклад: *“Птахи були неспокійні, метушилися, бились крилами поміж очеретом і здіймали галас, мов перед бурею”* (М.Коцюбинський, 157).

Для урізноманітнення картин зображуваного, створення ефективнішого впливу на читача митець використовує синонімічні назви слуху, що утворюють синонімічні ряди, складовими яких є як повні, так і контекстуальні синоніми з певними відтінками в семантиці. Наприклад, для позначення звуку, який видають жаби, письменник послуговується рядом дієслів – **крякають, кумкають, цокотять, ляцять**, – наприклад: *“Край човна, в невеличкому плесі, оточеному осокою й лапатами лопухами, жаби ляцали так завзято, що заглушали всякий звук у далекій околиці”* (М.Коцюбинський, 132); *“Однак та нічна тиша повна всякими згуками. Разно цокотять жаби по тім боці ставка. Тьохкає, аж розлягається, в садку соловейко”* (М.Коцюбинський, 61); *“Одинока жаба вилізла з калабатини і зрідка меланхолійно кумкає”* (М.Коцюбинський, 323); *“В тиші нічній виразно чутно, як крякають жаби в долині у ставку, як клекотить довгим носом чорногуз...”* (М.Коцюбинський, 282).

Звуки різноманітних комах автор відображає лексемами, що функціонують як прямі, так і вторинні назви в таких прикладах: *“На темних лапатолистих фігах завзято, мов сотня тріскачок, до одуру, до самозабуття тріщать цикади”* (М.Коцюбинський, 323); *“Хор цвіркунів м’яко сюрчав в сухій траві, а один з них, покриваючи все, дзвінко тягнув свою ноту”* (М.Коцюбинський, 411).

Відображаючи життя та побут людей, письменник акцентує увагу на звуках, властивих домашнім тваринам. З цією метою застосовуються загальноновживані прямі номінації, що позначають слух. Такі слова, сполучаючись з іншими, впливають на реципієнта й викликають у його уяві яскраві, образні картини. Наприклад: *“Вранці, поки Гафійка готувала їх їжу, все се вищало, кувікало, хрюкало і товкло мордами в двері”* (М.Коцюбинський, 329).

М. Коцюбинський, доречно використовуючи метафору, створює подібний до тваринного метафоричний звук виття, коли описує навколишні об'єкти та споруди, наприклад: "**Виють** од люті вузькі проходи, виноградники і дома" (М.Коцюбинський, 366). У цих рядках лексему *виють* вжито на позначення негативного сприйняття довкілля.

Яскраво, за допомогою виразів на позначення слухових явищ, письменник передає звукові утворення музичних інструментів. Він наділяє їх людськими рисами, вони можуть співати, мовити, плакати, зітхати, наприклад: "*Еге, багато пригод знає чумацький отаман, і не про одну **виспіває** йому, **вимовляє** голосна сопілка*" (М.Коцюбинський, 53); "*З лускотом й зойком летить десь в долину зрубане дерево в лісі, аж гори одвітно **зітхають**, – і знову **плаче** трембіта*" (М.Коцюбинський, 424). Інструментальні звуки – це прихована мелодія душі людини.

Наведені лексеми функціонують у мові творів як метафоричні, що дозволяє майстрові слова викликати певні асоціації, впливати на настрої читача.

Автор відтворює звуки дзвона, уводячи до мови творів епітети, наприклад: "***Кволі, жалібні згуки** монастирського дзвона сумна лупають у долині*" (М.Коцюбинський, 204); "***Далекі дзвони гуділи** в ясному повітрі тихо й мелодійно, і здавалося, що то **дзвенить** золото сонця*" (М.Коцюбинський, 287); "*На бабті **дзвенить** годинник: два рази скромно і шість налічив я **поважних і повнозвучних***" (М.Коцюбинський, 364). Наведені приклади засвідчують, що різні слухові назви створюють різні колорити мовлення: туги, спокою, задоволення, радості від життя, урочистості тощо.

Частотним є вживання письменником звуконаслідувань. Як засіб художньої експресії автор пристосовує їх для імітації нечленороздільних звучань або таких стихійних виявів неживої природи і наслідків діяльності людей, як грім, постріли тощо, або ж звуків живих істот – тварин чи навіть людей.

Уведені в текст художнього твору звуконаслідувальні слова посилюють його реалістичність – дають певну можливість читачеві не тільки уявляти, але й ніби відчувати те, що змальовує письменник, осмислено сприймати реальність, наприклад: "*А над тихим мертвим селом вже понеслось від дзвіниці тривожне: **бов, бов, бов***" (М.Коцюбинський, 29); "***Дзень-дзень-дзень. Сіють дзвіночки прозорі звуки, а за прудкими ногами коняки пливають санчата***" (М.Коцюбинський, 229); "*Лунають хори, **дзвенить** аж в грудях якийсь окремих голос, **бухає бубон**, а навколо **чуєм – хрум-хрум-хрусь-хрусь**, наче сама вічність **гризе***" (М.Коцюбинський, 283). Зазначені лексеми, введені в контекст чітко вказують реципієнтові на почуття настороженості, хвилювання, радості, тривоги. Вони є смисловим стрижнем у реченнях. Вони, як і інші досліджувані назви, представляючи концепт "слух", доводять його різноплановість і одночасно – семантичну досконалість.

Отже, твори М. Коцюбинського важко уявити без образів, побудованих на відчуттях слуху. Одні з них мають цілком реальне, об'єктивно існуюче значення, бо створені на основі звуків, що походять з конкретних джерелами. Інші використовуються з метою психологізування оповіді, надання їй суб'єктивно-оцінного змісту. І тоді звукові образи з'являються там, де треба наголосити на рисах характеру й залишити тільки емоційне сприймання якогось явища, реалії. Відтворюючи звукові образи, письменник користується багатством художніх засобів. Це і влучне порівняння, і яскрава метафора, і розмаїття епітетів, і стилістичні фігури.

Аналіз прозової спадщини М. Коцюбинського дозволяє говорити передусім про два шляхи входження досліджуваної лексики в тканину його творів. По-перше, мовні форми вираження слухових відчуттів вводяться із семантикою реалістичного відображення дійсності, зокрема, з метою відтворення існуючих у природі звуків. Аудіативні назви письменник використовує в прямому значенні, при зображенні пейзажу, явищ природи для підкреслення певної властивості, а особливо з метою розкриття характеру людини, специфіки її чуттєвого сприймання навколишнього світу. І в цьому йому допомагають тропи та стилістичні фігури. По-друге, в художніх творах помітна увага до наділення слуховими значеннями тих слів, що насправді не асоціюються з такими. Завдяки контекстуальному змісту назви набувають вторинної семантики.

Простеживши роль лексем на позначення слуху, доходимо висновку, що вони, презентуючи концепт "слух", глибоко відбивають його семантичний бік. Ми переконалися, що вони є антропоцентричними, бо взаємопов'язані з контекстом, із зображуваною реальністю. Слова, що формують концептуальну основу на позначення слуху, не лише прямо вказують на слухові відчуття, але й акцентують нашу увагу на психологізмі творів та його героїв, відтворюють їх мовну картину світу, несуть у собі чимало екстралінгвальної інформації, впливаючи на розуміння творів реципієнтами.

Таким чином, концепт "слух" різноаспектний, його формують різноманітні смисли,

представлені відповідними словами нашої мови, що свідчить про його українську ментальність.

Зазначимо, що в статті відбито далеко не всі семантичні та функціональні аспекти представлених лексем. У перспективі розробка глибокого, системного дослідження концептосфери "відчуття".

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький О.І. Твори в 5-ти томах. – К.: Наукова думка, 1966. – Т.3. –525с.
- 2.Дорошевский В. Элементы лексикологии и семиотики. – М.: Прогресс, 1962. – 285с.
- 3.Калениченко І. Великий сонцепоклонник: Життя і творчість Михайла Коцюбинського. – К.: Рад.школа, 1967. – 218с.
4. Коцюбинський М.М. Твори: В 3 т. – К., 1955-1956. – Т. I-III.
7. Кузнецова Э.В. Полисемия и ее отношение к слову и понятию // Язык и мышление. – М.: Наука, 1967. – 262с.
8. Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. – К., 1999.- Т.I-IV.
9. Петровский А.В.Введение в психологию. – М.: Академия, 1995. – 496с.
10. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика /З.Д.Попова, И.А.Стернин. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
11. Филин С.П. О слове и вариантах слова // Морфологическая структура слова в языках различных типов. – М.-Л.: Изд-во МГУ, 1963. – С. 128-133.
12. Цыбьян Т.В. Лингвистические основы Балканской модели мира. – М., 1990. – 207 с.

The article is devoted to the investigation of semantics peculiarities of the "ear" concept in M.Kozubinskiy's literary works. The concept is represented by lexicon, which denotes acoustic feelings.

Key words: semantics, concept, lexeme, ear, sound, image, audioname.

I.M. Ganetsva

ЕМОТИВНА ФУНКЦІЯ МОВИ ТА МОВНА ЕКСПРЕСІЯ (НА МАТЕРІАЛІ МОВИ ПОЕТІВ-ШІСТДЕСЯТНИКІВ)

У статті розглядаються показові елементи поетичної мовотворчості М.Вінграновського, І.Драча, Л.Костенко, Б.Олійника, Д.Павличка та В.Симоненка, розкривається суть деяких лінгвостилістичних термінів. З'ясовується вплив поезій на емоційний стан слухачів (читачів) та отримання ними естетичного задоволення від прослуховування (прочитання).

Ключові слова: емоції, експресивність мовлення, естетичні почуття.

У шістдесяті роки багато говорилося про протистояння точності і ліричності, але й сьогодні питання про емоційність літератури не зняте. Тут варто навести декілька рядків із виступу О.Ярового на конференції, що мала назву "Шістдесятництво як явище, його суспільно-естетична природа, витоки й наслідки", яка була організована Інститутом літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України та Спілкою письменників України. "Поезія – не тільки образ. Поезія – образ плюс емоція, принаймні у нас, слов'ян. Ота вже, в лапках кажучи, "паундоеліотщина", обвішана чисельними "нобелівками", не має жодних точок перетину з духовним вектором слов'янства. У них превалує вільний вірш? А чому нам, власне, слід цуратися римованої поезії, якщо це в наших вікових традиціях? Рима для нас (і так віками склалося) – не стільки версифікаційний засіб, скільки інструмент створення певної музики, отже – настрою, емоції" [9, 55]. Статтю недаремно розпочато згадкою про шістдесяті роки, адже переважно саме в цей час дебютують поети, творчість яких лежить в основі нашого дослідження – Дмитро Павличко, Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Іван Драч, Борис Олійник та Василь Симоненко. Їхні твори приваблюють насамперед правдою, широтою думки й образною свіжістю, що вдається тільки людям з розвиненим почуттям справедливості, справжнім патріотам і тим, хто добре знає поетичне ремесло, що в свою чергу сприяє правдоподібній передачі власних почуттів та емоцій через ліричних героїв. Відтак, нам необхідно з'ясувати, завдяки яким мовно-поетичним особливостям